

1.7.2026

SUPO 668/01.04.01.03/2026

Oikeusministeriö

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö VN/24190/2023

Oikeusministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi rikoslain 12 ja 25 luvun muuttamisesta

Yleistä

Oikeusministeriö on pyytänyt suojelupoliisilta lausuntoa otsikossa mainitusta luonnoksesta hallituksen esityksestä, jossa ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi vahingollinen informaatiovaikuttaminen, materiaalsen tuen antaminen vakoilurikoksen tekemistä varten sekä vainoaminen tiedustelutarkoituksessa. Ehdotetut rangaistussäännökset perustuvat pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjauksiin. Hallituksen esitysluonnoksesta ilmenevällä tavalla oikeusministeriö konsultoi valmistelun aikana suojelupoliisia hallitusohjelmassa tarkoitetuista ilmiöistä, ja suojelupoliisi myös kommentoi ehdotettuja säännöksiä ennen lausuntokierrosta.

Suojelupoliisi toteaa kannattavansa voimakkaasti hallitusohjelmassa mainittujen ilmiöiden rangaistavaksi säätämistä, ja sen näkemyksen mukaan hallituksen esitysluonnos on sinänsä huolellisesti valmisteltu. Suojelupoliisi kuitenkin katsoo, että hallituksen esitysluonnoksessa ehdotettujen vahingollista informaatiovaikuttamista ja materiaalsen tuen antamista koskevien rangaistussäännösten soveltamisala on jätetty liian kapeaksi ja niiden soveltamiskynnys on liian korkea. Kriminalisoinnit uhkaavat tämän johdosta jäädä vähätehoisiksi. Maanpetoksellisen toiminnan potentiaaliset vahinkovaikutukset ovat poikkeuksellisen suuret Suomen kaltaisessa maassa, joka sijaitsee aggressiivisen suurvallan välittömässä läheisyydessä. Siksi myös maanpetoskriminalisointien toimivuudella ja käytännön soveltamiskelpoisuudella on Suomen näkökulmasta erityisen suuri merkitys.

Vahingollinen informaatiovaikuttaminen

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan kriminalisoidaan järjestelmällinen vahingoittamistarkoituksessa vieraan valtion lukuun tapahtuva Suomen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttaminen ja Suomen päätöksentekoa tai yhteiskunnallisia oloja koskeva perättömän tiedon levittäminen.

Hallitusohjelmakirjauksen toteuttamiseksi rikoslain maanpetosrikoksia koskevaan 12 lukuun ehdotetaan otettavaksi uusi 2 a §, joka säätäisi rangaistavaksi vahingollisen informaatiovaikuttamisen. Ehdotetun säännöksen mukaan, joka vieraalta valtiolta tai sen edustajalta saadun toimeksiannon perusteella yhteiskunnallista päätöksentekoa varten merkittävällä tavalla esittää tai levittää totuudenvastaista tietoa Suomen maanpuolustuksesta tai muusta siihen rinnastettavasta seikasta tai poikkeusoloihin varautumisesta siten, että teko vaarantaa selvästi Suomen turvallisuutta tai väestön terveyttä taikka energiahuoltoa, yleistä terveydenhuoltoa tai muuta yhteiskunnalle tärkeää toimintoa, on tuomittava *vahingollisesta informaatiovaikuttamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Ehdotetun säännöksen mukaan totuudenvastaisen tiedon esittämisen tai levittämisen olisi tapahduttava ”yhteiskunnallista päätöksentekoa varten” ollakseen rangaistavaa. Säännöksen yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan tällä tarkoitetaan sitä, että teon ja yhteiskunnallisen päätöksen välillä on oltava yhteys. Yhteys voi perusteluiden mukaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, virkahenkilö yhteiskunnallista päätöksentekoa varten laaditussa valmisteluasiakirjassa levittää totuudenvastaista tietoa. Yhteiskunnallisella päätöksenteolla tarkoitettaisiin valtioneuvostolain 12 §:ssä tarkoitettuja valtioneuvoston yleisistunnossa ja ministeriössä ratkaistavia asioita sekä valtion virastojen ja hyvinvointialueiden tekemiä päätöksiä.

Suojelupoliisi toteaa, että yhteyden edellyttäminen totuudenvastaisen tiedon esittämisen tai levittämisen ja jonkin valmisteltavana olevan yhteiskunnallisen päätöksen välillä näyttäisi merkitsevän sitä, että informaatiovaikuttamisen rangaistavaksi säätämistä koskeva hallitusohjelmakirjaus toteutuisi vain osittain. Hallitusohjelmakirjauksen mukaan rangaistavaksi tulisi säätää sekä järjestelmällinen vahingoittamistarkoituksessa vieraan valtion lukuun tapahtuva Suomen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttaminen että järjestelmällinen vahingoittamistarkoituksessa vieraan valtion lukuun tapahtuva Suomen päätöksentekoa tai yhteiskunnallisia oloja koskeva perättömän tiedon levittäminen. Kyse on kahdesta vaihtoehdoisesta tekemuodosta, joista jälkimmäinen ei edellytä yhteyttä totuudenvastaisen tiedon levittämisen ja jonkin yksittäisen valmisteltavana olevan yhteiskunnallisen päätöksen välillä. Ehdotettu rangaistussäännös kriminalisoisi ensimmäisen hallitusohjelmakirjauksessa mainitun tekemuodon, vaan ei jälkimmäistä. Valitusta sääntelyratkaisusta näyttäisi seuraavan, että systemaattisesti ja vahingoittamistarkoituksessa tapahtuva Suomea koskevan valheellisen tiedon levittäminen esimerkiksi ulkomaiselle yleisölle ei voi kuulua rangaistavuuden piiriin siihen katsomatta, kuinka vahingollista toiminta on Suomen turvallisuudelle. Suojelupoliisi toteaa pitävänsä tätä merkittävänä puutteena.

Rangaistussäännöksen perusteluissa painotetaan tekijän osallisuutta yhteiskunnallisiin päätöksentekoprosesseihin teon rangaistavuuden edellytyksenä. Perusteluiden mukaan: *”Jotta tekijällä on ylipäänsä mahdollisuus levittää totuudenvastaista tietoa yhteiskunnallista päätöksentekoa varten, on hänen lähtökohtaisesti oltava sellaisessa asemassa, että hänen esittämänsä tieto on merkityksellinen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Voidaan puhua*

vallankäyttömahdollisuudesta. Tällainen asema voi esimerkiksi olla rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla virkamiehellä, 2 kohdassa tarkoitettulla julkista luottamustehtävää hoitavalla henkilöllä, 3 kohdassa tarkoitettulla julkisyhteisön työntekijällä tai 5 kohdassa tarkoitettulla julkista valtaa käyttävällä henkilöllä. Edelleen tällainen asema voi olla esimerkiksi korkeassa asemassa olevilla poliittisilla toimijoilla ja heidän avustajillaan. Tunnusmerkistön täytyminen ei kuitenkaan edellytä muodollista asemaa valtionhallinnossa, vaan tekijällä tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.”

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan rangaistussääntelyn henkilöllisen soveltamisalan painopisteen siirtäminen virkamiehiin, luottamustehtäviä hoitaviin, julkisyhteisön työntekijöihin, julkista valtaa käyttäviin henkilöihin ja korkeassa asemassa oleviin poliittisiin toimijoihin on perusteetonta. Sääntelyn tulisi soveltua yhtäläisesti kaikkiin sellaisiin henkilöihin, jotka vieraalta valtiolta saamansa toimeksiannon perusteella järjestelmällisesti ja vahingoittamistarkoituksessa pyrkivät vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon tai jotka vieraalta valtiolta saamansa toimeksiannon perusteella järjestelmällisesti ja vahingoittamistarkoituksessa levittävät Suomen päätöksentekoa tai yhteiskunnallisia oloja koskevaa perätöntä tietoa. Sikäli kuin toiminta tosiasiansa on omiaan vaarantamaan Suomen tärkeitä turvallisuusetuja, ei merkitystä informaatiovaikuttamisen rangaistavuuden tai rangaistuksen mittaamisen näkökulmasta tulisi olla sillä, tapahtuuko vaikuttaminen päätöksentekojärjestelmän sisä- tai sen ulkopuolelta. Toiminnan vaikuttavuus ei edellytä mitään tiettyä muodollista tai epämuodollistakaan asemaa, ja on esimerkiksi selvä, että päätöksentekojärjestelmän ulkopuolisen henkilön sosiaalisessa mediassa vieraan valtion puolesta harjoittama systemaattinen ja laajamittainen informaatiovaikuttaminen voi nykyaikana olla huomattavan tehokasta.

Suojelupoliisi toteaa, että rangaistussäännöksen soveltamisalaa on huomattavasti supistettu siitä, mikä se oli valmistelun varhaisemmissa vaiheissa (kts. esitysluonnoksen sivut 51-52). Se, että varhaisempi ehdotus rangaistussäännökseksi oli tarpeettoman monipolvinen, ei suojelupoliisin näkemyksen mukaan merkitse sitä, että rangaistussäännöksen soveltamisala tulisi kaventaa koskemaan vain yksittäisiin yhteiskunnallisiin päätöksiin kohdistuvaa vaikuttamista, eikä etenäkään niin, että rangaistavuuden piirissä olisivat pääasiassa kyseisten päätösten valmisteluun osallistuvat henkilöt.

Ehdotetun säännöksen mukaan totuudenvastaisen tiedon esittämisen tai levittämisen olisi tapahduttava yhteiskunnallista päätöksentekoa varten ”merkittävällä tavalla”. Säännöksen perusteluiden mukaan merkittävyyttä koskeva edellytys rajaisi vähäiset tapaukset säännöksen ulkopuolelle. Sellaisia olisivat perusteluiden mukaan esimerkiksi kansalaiskirjeet sekä rivikansalaisten politikoilta vapaamuotoisten toritapaamisten yhteydessä esittämät yhteiskunnalliseen päätöksentekoon liittyvät ehdotukset. Merkittävyyttä koskeva edellytys mahdollistaisi perusteluiden mukaan sen, että esitutkintaviranomaiset ja syyttäjät voisivat sen nojalla päättää esitutkinnan tai tehdä syyttämättäjäätämispäätöksiä vähäisissä tapauksissa.

Suojelupoliisi toteaa, ettei sillä sinänsä ole huomauttamista merkittävyyttä koskevaa kriteeriä vastaan. Samalla se kuitenkin toteaa pitävänsä ilmeisenä, että perusteluissa mainitut kansalaiskirjeet ja rivikansalaisten toritapaamisissa politikoille tekemät ehdotukset kyseisen kriteerin olemassaoloon katsomatta jäävät rangaistavuuden ulkopuolelle. Tämä seuraa rangaistussäännökseen ehdotetusta vaaratunnusmerkistökäytöstä, jonka mukaan toiminta olisi rangaistavaa vain, jos se "vaarantaa selvästi Suomen turvallisuutta tai väestön terveyttä taikka energiahuoltoa, yleistä terveydenhuoltoa tai muuta yhteiskunnalle tärkeää toimintaa". Ei liene ajateltavissa, että yksittäinen toritapaamisessa tehty ehdotus tai kansalaiskirje missään olosuhteissa voisi aiheuttaa selvää vaaraa tai ylipäätään minkäänlaista vaaraa edellä mainituille perustavanlaatuisille eduille.

Vahingollisen informaatiovaikuttamisen vähimmäisrangaistukseksi ehdotetaan sakkoa ja enimmäisrangaistukseksi neljä vuotta vankeutta. Suojelupoliisi katsoo enimmäisrangaistuksen vastaavan teon moitittavuutta, mutta suhtautuu oudoksuvasti hallituksen esitysluonnoksen lausumaan, jonka mukaan "vankeusrangaistus tulisi lähtökohtaisesti kyseeseen sellaisissa tapauksissa, joissa tekijä on sellaisessa asemassa, jossa hänellä on merkittävä mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja hän esittää tai levittää totuudenvastaista tietoa käyttäen hyväksi tätä asemaa. Tällaisissa tapauksissa arvioitavaksi voi tulla muitakin rikosnimikkeitä kuten esimerkiksi virka-aseman väärinkäyttö."

Edellä sanottu näyttäisi merkitsevän, että ainoastaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon muodollisessa asemassa, esimerkiksi virkamiehenä, osallistuva henkilö voitaisiin tuomita vankeusrangaistukseen, kun taas muussa asemassa olevalle tekijälle tuomittaisiin rangaistuksena sakkoa. Suojelupoliisi pitää tätä perusteettomana. Informaatiovaikuttamisen moitittavuus ja vaarallisuus eivät määräydy niinkään tekijän aseman kuin toiminnan systemaattisuuden ja laajuuden sekä sen kohdeyleisössään aikaansaaman tosiasiallisen vaikutuksen perusteella.

Ehdotuksen mukaan teko olisi rangaistava vahingollisena informaatiovaikuttamisena vain, jos se "vaarantaa selvästi" Suomen turvallisuutta tai väestön terveyttä taikka energiahuoltoa, yleistä terveydenhuoltoa tai muuta yhteiskunnalle tärkeää toimintaa. Kyse olisi konkreettisesta ja selvästä vaarasta. Säännöksen perusteluiden mukaan selvä vaara tarkoittaisi, että esimerkiksi joku taho ryhtyy valmistelemaan ehdotetussa säännöksessä mainittuja kohteita vaarantavia toimenpiteitä tai että sen muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä heidän tekevän niin. Selvää vaaraa koskeva edellytys voisi täytyä myös silloin, kun teon johdosta mahdollisesti tehtävät erityistoimenpiteet aiheuttavat yleisön keskuudessa pelkoa tai levottomuutta.

Suojelupoliisi toteaa pitävänsä edellä mainittuja esityölausumia epäselvinä. Joka tapauksessa se pitää vaaratunnusmerkistökäytöstä ylimitoitettuna. Tunnusmerkistö tulisi pikemmin rakentaa abstraktin vaaran varaan, eli teon rangaistavuuden edellytykseksi tulisi säätää se, että teko on omiaan vaarantamaan jotakin säännöksessä mainituista eduista. Vaatimus selvän ja konkreettisen vaaran toteen näyttämistä asettaa säännöksen

soveltamiskynnyksen liian korkealle ja se merkitsisi ilmeisesti sitä, että rangaistussäännös voisi tulla sovellettavaksi vain täysin poikkeuksellisesti.

Säännöksen perusteluiden mukaan "selvää vaaraa" koskevalla tunnusmerkistötekijällä huomioitaisiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vakiintunut ratkaisukäytäntö, jonka mukaan sanavapauden rajoitus on mahdollinen, jos ilmaisu selkeästi ja välittömästi vaarantaa kansallista turvallisuutta ja yleistä järjestystä. Suojelupoliisi suhtautuu kysyvästi siihen, voidaanko EIT:n ratkaisukäytännön tulkita tässä tapauksessa välttämättä edellyttävän selvän ja konkreettisen vaaran säätämistä rangaistavuuden edellytykseksi. Jos näin olisi, ei Norjassa ja Tanskassa – joita EIT:n ratkaisukäytäntö myös sitoo – ilmeisesti olisi voitu kriminalisoida informaatiovaikuttaminen siten kuin se kyseisissä maissa on kriminalisoitu. Hallituksen esitysluonnoksen kansainvälisestä vertailuosiosta ilmenevällä tavalla Norjan rikoslain 130 §:n perusteella rangaistukseen tuomitaan se, joka ulkomaisen tiedustelupalvelun puolesta tai sen suostumuksella myötävaikuttaa toimintaan, jonka tarkoituksena on vaikuttaa päätöksentekoon tai yleisen mielipiteen muodostumiseen, ja toiminta *voi vahingoittaa* merkittäviä yhteiskunnallisia etuja. Tanskan rikoslain 108 §:n perusteella rangaistukseen tuomitaan se, joka muutoin tekee jotain, mikä mahdollistaa tai avustaa ulkomaisen tiedustelupalvelun toimintaa Tanskan valtion alueella, mukaan lukien yhteistyö vaikutusvaltatoiminnassa päätöksentekoon tai yleisen mielipiteen muodostamiseen vaikuttamisessa. Norjan rangaistussäännös näyttäisi näin ollen sisältävän abstraktia vaaraa ilmentävän tunnusmerkistötekijän, ja Tanskan rangaistussäännöksestä vaaratunnusmerkistötekijä näyttäisi kokonaan puuttuvan. Samalla suojelupoliisi kiinnittää huomiota siihen, että Norjassa ja Tanskassa on kriminalisoitu paitsi yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttaminen, myös yleiseen mielipiteeseen kohdistuva yleisluontoisempi vaikuttaminen.

Edellä jo sanotun lisäksi suojelupoliisi toteaa, että Suomen rikoslaki näyttäisi sisältävän useita sanavapautta rajoittavia rangaistussäännöksiä, jotka eivät rakennu konkreettisen vaan abstraktin vaaran varaan. Sellaisia ovat ainakin RL 24:8 § (yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen), RL 24:9 § (kunnianloukkaus), RL 34 a:14 § (terroristinen julkinen kehottaminen) ja RL 51:5 § (arvopaperimarkkinoita koskeva tiedottamisrikos).

Ylipäätään tulisi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön osalta huomioida, että sen mukaan vahingoittamistarkoituksessa esitetyt ilmaisut eivät nauti samantasoista suojaa kuin sellaiset, joissa on ollut vilpittömän halu osallistua poliittiseen keskusteluun. Vahingoittamistarkoitusta säännöksessä ilmentäisivät vaaratunnusmerkistötekijän ohella muun muassa vieraan valtion toimeksiannosta toimimisen vaatimus sekä vaatimus siitä, että levitettävä tai esitettävä tieto on tekijän tietien totuudenvastaista.

Materiaalisen tuen antaminen vakoilurikoksen tekemistä varten

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan rangaistavaksi säädetään sellainen toiminta, jossa tekijä vieraan valtion tiedustelutoimintaa

hyödyttäkseen tai Suomea vahingoittaakseen luovuttaa tiedustelupalvelulle sen tarvitsemia tiloja, välineitä tai tietoja.

Hallitusohjelmakirjauksen toimeenpanemiseksi rikoslain maanpetosrikoksia koskevaan 12 lukuun ehdotetaan otettavaksi uusi 6 a §, joka säätäisi rangaistavaksi materiaalsen tuen antamisen vakoilurikoksen tekemistä varten. Ehdotetun rangaistussäännöksen mukaan, joka edistääkseen 5 tai 6 §:ssä tarkoitettua rikosta luovuttaa tai välittää vieraan valtion tiedustelupalvelulle tai muutoin saattaa sen saataville sen tarvitsemia tiloja tai rikoksen tekemisen kannalta tärkeitä välineitä on tuomittava *materiaalsen tuen antamisesta vakoilurikoksen tekemistä varten* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Tunnusmerkistön täytyminen edellyttäisi, että tekijän nimenomaisena tarkoituksena on edistää RL 12 luvun 5 §:ssä (vakoilu) tai 6 §:ssä (törkeä vakoilu) tarkoitettua rikosta. Kyse on niin sanotusta korotetusta tahallisuuden asteesta. Riittävää ei olisi se, että tekijä pitää vähintään todennäköisenä, että vieraan valtion tiedustelupalvelu käyttää hänen luovuttamaansa tilaa tai välinettä vakoilurikoksen tai törkeän vakoilurikoksen tekemistä varten.

Suojelupoliisi toteaa ehdotuksen poikkeavan hallitusohjelmakirjauksesta, jossa tekijän tarkoituksena oli vieraan valtion tiedustelutoiminnan hyödyttäminen tai Suomen vahingoittaminen. Tekijän tahallisuuden kohdistuminen toisen tahon yksilöityyn rikolliseen tekoon näyttäisi kaventavan kriminalisoinnin soveltamisalaa merkittävästi ja lähentävän sitä rikoslain 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun rikoskumppanuuteen tai 6 §:ssä tarkoitettuun avunantoon. Jos toisen tahon vakoilurikos on edennyt vähintään rangaistavan yrityksen asteelle, on oletettavaa, että materiaalsen tuen antaja jo nykyisin voimassa olevan sääntelyn nojalla tuomittaisiin rikoskumppanina tai avunantajana. Tämä merkitsee, että ehdotetun uuskrimalisoinnin jo yksin ajallinenkin soveltamisala jää kapeaksi. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan merkittävästi parempi ratkaisu olisi säätää rangaistavaksi kaikenlainen sellainen vieraan valtion tiedustelupalvelun avustaminen ja tukeminen, joka tehdään tietoisena tuen vastaanottajan luonteesta Suomeen vihamielisesti suhtautuvan valtion tiedustelupalveluna sekä siitä, että tuki edistää tai luo edellytyksiä sen tiedustelutoiminnalle Suomessa. Edistämisen tai tukemisen kohteeksi tulisi näin ollen määrittää pikemminkin vieraan valtion tiedustelutoiminta kuin yksittäinen vakoilurikos. Hallituksen esitysluonnoksen sivuilta 54-55 ilmenee, että tällaista ratkaisua harkittiin valmistelun aikana. Perustelut ratkaisuvaihtoehdosta luopumiselle vaikuttavat kevyiltä. Valittu sääntelyratkaisu merkitsee sitä, että edistäjä on rangaistusvastuusta vapaa, jollei voida osoittaa, että hänen toimintansa pääasiallisena tarkoituksena oli edistää nimenomaisen vakoilurikoksen tekemistä. Rangaistavuuteen ei edellä todetusti riittäisi edes se, että tuen antaja piti todennäköisenä, että vieraan valtion tiedustelupalvelu käyttää saamaansa tukea vakoilurikoksen tekemiseen.

Suojelupoliisi huomauttaa, että yleisempi ulkomaisen tiedustelutoiminnan edistäminen on kriminalisoitu ainakin Tanskassa ja Isossa-Britanniassa.

Säännösehdotus poikkeaa hallitusohjelmakirjauksesta myös siten, että se ei koskisi tietojen luovuttamista – eli immateriaalista tukea - vieraan valtion tiedustelupalvelulle. Tätä näytetään perusteltavan hallituksen esitysluonnoksessa sillä, että tietojen luovuttaminen voi jo olla rangaistavaa rikoslain 12 luvun 7 §:ssä tarkoitettuna turvallisuussalaisuuden paljastamisena, että yleistä ja kaikenkattavaa tiedon luovuttamista koskevaa kieltä ei voida asettaa ottaen huomioon rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, ja että sananvapaus sisältää oikeuden luovuttaa sekä vastaanottaa tietoa ilman ennakkollista rajoittamista. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan perustelut eivät ole vakuuttavia. Mitä ensinnäkin tulee turvallisuussalaisuuden paljastamista koskevaan rangaistussäännökseen, niin sen piiriin kuuluu ainoastaan sellaisen tiedon luovuttaminen, joka Suomen ulkoisen turvallisuuden vuoksi on säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi tai joka tekijän tietäen on sen laatuista, että sen paljastuminen on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle. Turvallisuussalaisuuden paljastamisen kohteena ovat näin ollen ns. valtiosalaisuudet, kun nyt kyseessä olevan kriminalisoinnin tulisi koskea yleisemmin sellaisia tietoja, jotka luovuttajan tietäen ovat merkityksellisiä ulkomaisen tiedustelupalvelun Suomessa harjoittamaa tiedustelutoimintaa varten ja joiden luovuttaminen siten on omiaan vahingoittamaan Suomen etuja. Tällaiset tiedot voivat olla luonteeltaan julkisiakin. Kyse ei myöskään olisi yleisestä ja kaikenkattavasta tiedon luovuttamista koskevan kiellon säätämisestä, sillä kiellon alaa voidaan rajata esimerkiksi edellyttämällä tietojen tärkeyttä vieraan valtion tiedustelutoiminnan näkökulmasta ja luovuttajan tietoisuutta niiden tärkeydestä tätä tarkoitusta varten. Sananvapauden perusoikeutena tuskin voidaan katsoa estävän tällaisen sääntelyn antamista, kun otetaan huomioon, että sääntely koskisi tietojen luovuttamista ulkomaiselle tiedustelupalvelulle, että tietojen edellytettäisiin luovuttajan tietäen olevan tärkeitä sen Suomessa harjoittamalle tiedustelutoiminnalle ja että rikoslainsäädäntö sisältää useita muitakin sananvapauden ennakkollisia rajoituksia.

Vainoaminen tiedustelutarkoituksessa

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan pakolaisvakoilu kriminalisoidaan yleisen syytteen alaisena rikoksena.

Hallitusohjelmakirjauksen toimeenpanemiseksi rikoslain vapautteen kohdistuvia rikoksia koskevaan 25 lukuun ehdotetaan otettavaksi uusi 7 b §, joka säätäisi rangaistavaksi vainoamisen tiedustelutarkoituksessa. Ehdotetun rangaistussäännöksen mukaan, joka vierasta valtiota hyödyttääkseen toistuvasti seuraamalla, tarkkailemalla tai ottamalla yhteyttä hankkii toisen poliittisesta toiminnasta tai henkilökohtaisista olosuhteista tietoa, jonka tuleminen vieraan valtion tietoon aiheuttaisi vaaraa hänen tai häneen tämän lain 21 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettussa suhteessa olevan hengelle, terveydelle tai vapaudelle, on tuomittava *vainoamisesta tiedustelutarkoituksessa* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Suojelupoliisi toteaa pitävänsä rangaistussäännöksen muotoilua onnistuneena, mutta suhtautuvansa kriittisesti sen sijoituspaikkaan rikoslain

25 luvussa. Ratkaisua perustellaan sinänsä ymmärrettävästi esitysluonnoksen sivuilla 56-57, mutta suojelupoliisi toteaa tästä huolimatta katsovansa, että oikeampi sijoituspaikka olisi rikoslain 12 luku. Vaikka pakolaisvakoiluksi luonnehdittavalla toiminnalla esitysluonnoksessa mainitulla tavalla uhataan suurimmin uhrin henkilökohtaista vapautta, koskemattomuutta ja turvallisuutta, on siinä silti viime sijassa kyse sellaisesta Suomen maaperällä tapahtuvasta vieraan valtion toiminnasta, joka merkittävästi loukkaa maamme valtiosuvereniteettia. Rangaistussäännöksen sijoittaminen rikoslain 25 lukuun myös poikkeaisi kaikkien verrokkivaltioiden ratkaisusta. Pakolaisvakoilun erikseen rangaistavaksi säätäneissä Ruotsissa ja Norjassa säännös on sijoitettu rikoslain valtion turvallisuutta vastaan tehtyjä rikoksia koskevaan lukuun, ja Tanskassa, Saksassa sekä Sveitsissä pakolaisvakoiluksi katsottavaan toimintaan sovelletaan valtion turvallisuutta vaarantavaa tietojen keräämistä koskevaa yleistä rangaistussääntelyä.

Tiedustelutarkoituksessa tapahtuvan vainoamisen rangaistavaksi säätämistä juuri rikoslain 12 luvussa perustelee käytännössä myös se, että siinä tapauksessa suojelupoliisille voitaisiin erikseen säätää riittävän laaja oikeus luovuttaa kyseistä rikosta koskevaa tietoa esitutkintaviranomaisille. Pakolaisvakoilu ilmiönä on osa poliisilain 5 a luvun 3 §:n 3 kohdassa tarkoitettua ulkomaista tiedustelutoimintaa, mikä merkitsee sitä, että se on suojelupoliisin siviilitiedustelun kohde. Poliisilain 5 a luvun 44 §:ssä (ns. palomuuripykälä) säädetään suojelupoliisin oikeuksista luovuttaa tietoa siviilitiedustelumenetelmän käytön avulla havaitsemistaan rikoksista esitutkintaviranomaisille. Pykälän 3 momentin mukaan suojelupoliisi saa ilmoittaa tehdystä rikoksesta ja luovuttaa rikosta koskevaa tietoa keskusrikospoliisille tai muulle toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle, jos tiedon luovutuksella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta.

Edellä mainitusta rangaistusrajasta seuraa, että suojelupoliisilla ei olisi poliisilain 5 a luvun 44 §:n 3 momenttiin perustuvaa oikeutta ilmoittaa havaitsemastaan tiedustelutarkoituksessa tapahtuvasta vainoamisesta esitutkintaviranomaiselle eikä luovuttaa sille sitä koskevaa tietoa. Tämä on huomattavan ongelmallista rikoksen uhrin oikeuksien näkökulmasta, sillä suojelupoliisi on ainoa viranomainen, joka jokseenkin systemaattisesti hankkii tietoa ilmiöstä ja jolla on mahdollisuus havaita rikoksen tapahtuminen. Hallituksen esitysluonnoksesta ilmenevällä tavalla uhrin oma halukkuus ilmoittaa rikoksesta esitutkintaviranomaiselle voi olla vähäinen. Tilannetta vaikeuttaa se, että esitutkintaviranomaisen omat mahdollisuudet selvittää tiedustelutarkoituksessa tapahtuvaa vainoamista pakkokeinolain 10 luvussa säädettyjen salaisten pakkokeinojen avulla olisivat rajalliset johtuen rikoksen matalasta enimmäisrangaistuksesta. Suojelupoliisin mahdollisuuksien luovuttaa rikosta koskevaa tietoa esitutkintaviranomaiselle voidaan kaiken kaikkiaan arvioida olevan poikkeuksellisen tärkeässä asemassa rikosvastuun toteutumisen näkökulmasta.

Poliisilain 5 a luvun 44 §:n 5 momentti sisältää erityissäännöksen, joka mahdollistaa suojelupoliisin ilmoittaa eräistä lievemminkin rangaistavista rikoslain 12, 13 ja 34 a luvuissa tarkoitetuista rikoksista

esitutkintaviranomaiselle ja luovuttaa niitä koskevaa tiedustelutietoa sille. Tiedustelutarkoituksessa tapahtuva vainoaminen on yllä käsitellyistä syistä välttämätöntä lisätä kyseiseen säännökseen sellaiseksi rikokseksi, josta suojelupoliisilla on oikeus luovuttaa tietoa esitutkintaviranomaiselle. Tämä näyttäisi kuitenkin edellyttävän, että kyseisen rikoksen suojeluobjektiksi määritetään valtion turvallisuus ja että rangaistussäännös sijoitetaan rikoslain 12 lukuun. Suojelupoliisi pyytää, että oikeusministeriö ottaa nyt kyseessä olevan hallituksen esityksen antamisen yhteydessä muutettavaksi myös poliisilain 5 a luvun 44 §:n 5 momentin edellä sanotulla tavalla.

Poliisilain 5 luvun ja sotilaskurinpäädösten ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain muutokset

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että vahingollinen informaatiovaikuttaminen ja materiaalisen tuen antaminen vakoilurikoksen tekemistä varten säädettäisiin rikoksen paljastamistarkoituksessa käytettävien salaisten tiedonhankintakeinojen perusterikoksiksi poliisilain 5 luvun 3 §:ssä Puolustusvoimien rikostorjuntalain 117 §:ssä. Ratkaisu on suojelupoliisin näkemyksen mukaan perusteltu.

Poliisilain 5 luvun 5 §:n 2 momentissa ja Puolustusvoimien rikostorjuntalain 118 §:n 2 momentissa säädetään rikoksen estämistarkoituksessa tehtävän telekuuntelun perusterikoksista. Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että materiaalisen tuen antaminen vakoilurikoksen tekemistä varten lisättäisiin kyseisiin pykäliin telekuuntelun perusterikokseksi, mutta vahingollista informaatiovaikuttamista ei niihin lisättäisi. Suojelupoliisi pitää ratkaisua vaikeasti ymmärrettävänä eikä sille myöskään ole hallituksen esitysluonnoksessa esitetty selkeitä perusteluja. Vahingollisen informaatiovaikuttamisen lisääminen rikoksen estämistarkoituksessa tapahtuvan telekuuntelun perusterikokseksi olisi johdonmukaista siihen nähden, että poliisilain 5 luvun 5 §:n 2 momentissa ja Puolustusvoimien rikostorjuntalain 118 §:n 2 momentissa perusterikoksina on systemaattisesti mainittu sellaiset rikoslain 12 luvun rangaistussäännökset, joiden enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Apulaispäällikkö

Jonna Turunen

Päälakimies

Jan Sjöblom

Apulaispäällikkö

Jonna Turunen

Päälakimies

Jan Sjöblom

Asiakirja (ID 82708) on sähköisesti allekirjoitettu Suojelupoliisin asiankäsittelyjärjestelmässä 1.7.2026 14.37.31. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.